Litterära Wien-notiser

JOSEF WEINHEBER, den österrikiske lyrikern, som i Wien alltjämt räknas som den störe av de stora, begick självmord i februari 1945 när den ryska ockupationen var nära förestående. Efter Hitlers inmarsch i Österrike hade Weinheber hyllats och lättit sig hyllas av nazisterna. Men det lär inte ha varit frukten för ryssarna eller för den kommande fredstiden som drev honom att ställa sig till de definitiva avhopparnas skara. Får man tro en av hans vänner, var självmordet föranlaget av en olöslig moralisk kris: alltför sent förstod han att nazismen hade lockat honom att förråda både sig själv och sitt verk.

Det var och hade alltid varit det förflutna som skrämde honom; inte framtiden. Han växte upp på en anstalt för föräldralösa barn, och han tyckades aldrig göra sig fri från den ångest som minnena från den tiden ingav honom. De hårda ungdomserfarenheterna kom honom dessutom att tro att den som inte var herre var slav. Konsten blev för honom både en tillflyktsort — den enda — och ett medel att stiga upp i herrarnas krets. Nazisternas hyllning kunde han därför inte motstå; att emigrera var för honom detsamma som att återvända till ungdomens villkor. Men i längden kunde han inte heller uthärda tanken att ha ställt sig solidarisk med en regim av nazismens bottenlägst gemena typ.

Som diktare lever han kvar. Får man döma av bokhandelsfönstren, är hans för närvarande populäraste samling *Wien wörtlich*, dialektfärgad storstadslyrik; men utan slapphet.

*

KLAUS MANNS död har föranlett *Hans Weigel* till en betraktelse i Welt am Montag, där den gamla termen "den förlorade generationen" används i en annan mening än den vanliga. Han talar nämligen om den författargeneration som har gått förlorad åtminstone för den tyskspråkiga litteraturen och för vilken Klaus Mann var en typisk representant; den som var född omkring 1906 och för ung att komma med i första världskriget, men tillräckligt gammal för att frestas uppfatta mellankrigsåren som ett provisorium. De väntade på något som aldrig kom, en återgång, en stabilisering, som åtföljen skulle ge dem tillfälle att på allvar börja sitt verk.

Den sista "riktiga" generationen, den sista som fått växa och utvecklas som alla föregående i modern tid, var den som omfattar Döblin, Kaiser, Werfel, Leonhard Frank och bland de yngre Zuckmayer och Brecht; närmast samman med dem hör också de egentliga krigsskildrarna, som Remarque och Renn. Den unga generation som tyckes följa dem i spåren blev aldrig något annat och mera än just en ung generation, en de väntandes generation, en samling eviga ynglingar som aldrig fick tillfälle att konsekvent mogna till män. Kästner har nyligen fyllt 50 år. Men snart — skriver Weigel — har vi inga litterära 50-åringar mer att fira, och det är bevis nog för vad som hänt.

Däremot finns det, menar Hans Weigel, mycket som tyder på att en återvänt har börjat spira bland de helt unga och att den nya generation som inte känner någon annan värld än ovisshetens konstnärligt inte kommer att gå förlorad. Och det kan bli sitt intressa som symtom på den aktuella kulturstämningen i Österrike. Litteraturhistoriskt är det ju också påfallande att medan till oss säga Heuningway och med honom jämnåriga amerikaner litterärt fick något ut av sina krigserfarenheter och blev stilistiskt skolbildande, så har de tyska krigsbäckarna — Remarques och andras — som litteratur gått spårlöst förbi. Men naturligtvis inte som dokument om vad människan kan råka ut för.

*

PÅ TAL OM Ludwig Renn, så är det kanske en nyhet för svensk publik att han numera bor i Dresden och är professor i antropologi vid den tekniska högskolan där. I april fyllde han för övrigt 60 år.

*

BOKMARKNADEN i österrike gör ett livaktigt intryck när man kommer från Italien, där det visserligen tryckts böcker i mängd, men där intresset från pressens och publikens sida inte är stort. Därmed är inte sagt att den österrikiska bokhandeln för närvarande har någon högkonjunktur. I den utmärkta tidskriften Das Antiquariat har en bokhandlare i en större landsortsstad just publicerat sina intryck av läget, och ett par punkter i hans artikel kan förtjäna återges.

Det är mycket svårt, skriver han, att få den konservativa landsortspubliken att köpa moderna böcker, det må sedan gälla Thomas Manns senaste roman eller en internationell bestseller. Heller håller man sig till redan inarbetade klassiker som Stifter, Ebner-Eschenbach, Rosegger eller — för att gå utanför det yttre språkområdets gränser — Dostojevskij, Balzac, Chesterton. (Att just Chesterton är med är onekligen rätt säreget.) Men förklaringen för det begränsade läget är klarlig om man erinrar sig att marginalen för vad som kan rubriceras som lyxköp är obefintlig i dagens Österrike. I själva verket låg det näraste till hands att köpa böcker när varubristen var större än nu; då var en bok något att tösta sig med i väntan på bättre tider. Böckens värde som present har sjunkit; ett par handskar eller en choklådska är för närvarande mera välkomna gåvor.

Vad skall en bokhandlare då ta sig till? Jo, han måste koncentrera sig på oumbärliga böcker. Dit hör enligt sällan något skönlitteratur, och någon förteckning kan inte göras upp; det är fråga om facklitteratur av det mest skiftande slag. Det händer varje dag, skriver bokhandlaren i Das Antiquariat, att någon kommer in och undrar om inte den eller den boken går att skaffa. Svaret blir oftast nej; i ett krigshärjat land är det naturligtvis svårt att få tag på vad det vara må, och böcker är inget undantag från den regeln. Men när omsättningen sjunker mot noll duger det inte längre att avvisa en kund med ett nej. Och om bara antikvariaten anlitas, kan så gott som varje bok anskaffas.

Vore inte den förbättrade service som här antyds något att fundera på också för den svenska bokhandeln? Principen att vilken bok som helst — typ eller gammal — kan beställas i vilken bokhandel som helst.

I. W—g

Kort om Böcker

BRA BERÄTTARE

Arnold Rönning har i ganska tät följd producerat fyra romaner, som övervägande har haft socialt-norrländska motiv. Efter en utflykt till Skagerrakkusterna tid i den föregående boken är han nu färdig att visa fram sin första novellsamling. Rönning har, förutom sin aktningsvärda ambition att inte hafsa ifrån sig något, fått en allt säkrare berättarteknik, och i *Sång till paradiset* (Tiden, 6:75) når han ofta fyndiga och träffsäkra formuleringar för ödemänniskans och ödebygdsfolkets kamp mot sig själva och mot livet. Ett par av novellerna betecknar en absolut höjdpunkt i hans redan respektingivande produktion.

L. O.

*

DET UNGA TRÄDET

har *Sven Edenholm* kallat en bok som innehåller dels sedelärande små berättelser, dels dikter av meditativ hållning (Diakonistyrelsen, 2:50). Det tillfälle med en bok som denna är dess samtidigt uppriktiga och anspråkslösa ton. Sven Edenholm bemödar sig ganska uppenbart om att undvika det självbelevsefulla, det småpjollrigt sedelärande. Att hon sen försöker stadigt förankra de ungas sinnen vid den kristna tron må vara hennes ensak. Den lyrik som fyller den lilla boken får understundom — som i "Vina i gryningen" — en ton av andaktsfull renhet.

J. E.

*

STAD — LANDSBYGD.

"Resultat av plöjningstävlan" blev aldrig någon publiksuccés på landsbygden, den har t. o. m. lett till förgrymmade agrara protester. Både parodin i fråga och den landsbygdsvrede den väckt är emellertid säkert till största delen resultat av ömsesidiga missförstånd: Olrog är inte ensam om att ha funnit en komik i den rad av för stadsbor sällsamma tävlingar, rotfruktsgallring, linrykning, gödselspridning etc, som fliligt ägnas inom landsbygdens föreningsliv; och föreningsgodsmarina har otvivelaktigt rätt när de protesterar mot att göras till komiska figurer för att de försöker sälta en smula sprätt och fläkt på ett förut ändlöst monotont arbete i och på jorden. Därför kan en bok som *Jord och ungdom* (Kulturhistoriska förlaget, Göteborg, 9:50) ha en uppgift att fylla, inte bara för landsbygdspublikten, utan också för en vidare läsekrets där prosectes-ras — visserligen på ett ganska ojämnt sätt, vilket är svårt att komma ifrån med tjugu olika bidragsgivare — i en serie artiklar en betydelsefull svensk landsbygdsungdomsrörelse, JUF. Det är ofta ganska tänkvärda saker som anförs om det eviga motsatsförhållandet stad—landsbygd, om jordbruksungdomens kamp för social likställighet och om rörelsens mål och medel i alla tänkbara sammanhang. Där saknas inte heller den självkritik och de ambitiöst tillagna framtidsprogram som på sätt och vis kan anstyrka att JUF-rörelsen fast den i fjol fyllde sina 30 år, ännu inte kan betraktas som någon "gammal" och stelnad organisation.

S. Hn.

Carl-Henrik Höjer in memoriam

Det är mycket sagt, men inte för mycket att Carl-Henrik Höjer — död efter fyra månaders sjukdom vid blott 37 års ålder — av sina vänner ansågs stå idealet av en människa nära.

Som ämbetsman och som vetenskapsman var han skicklig och framgångsrik. I unga år blev han arkivchef i utrikesdepartementet; hans kamrater och överordnade betygar hans samvetsgrannhet, hans energi, hans rikedom på kloka initiativ.

Liksom sin far, minister Torvald Höjer, om vilken han alltid talade med en fri och självfallen vördnad, var han en arbetsmänniska, hos vilken plikttrohetten i varje sammanhang drevs till hängivenhet för uppgiften. Som vetenskapsman framträdde han med sin doktorsavhandling om belgisk parlamentarism, en studie av nära nog fulländad precision och klarhet — utarbetad samtidigt som han tjänstgjorde i utrikesdepartementet. Vad han utträttade fick man aldrig hörs av honom själv. En mera anspråkslös och språklöshet än hans kan inte tänkas; blott någon gång smuddade den vid en nervös självkritik, som syntes denna friska och starka natur främmande.

Egenskaper som stämmer väl samman med de nu nämnda bidrog att ge Carl-Henrik Höjer hans stora charm som vän och kamrat. Han var finkänslig, taktfull, rädd för att såra. Ilskvärd ärda till förnäm förbindlighet. Men dessa egenskaper, som kan tyckas en smula negativa, var inte de väsentliga. Korrektheten kunde aldrig skyla, blott mildra och förfina hans livliga temperament och hans passionerade känsla. I samtal kunde han vara glänsande kvick, sarkastisk buill cynism — härigenom och på grund av hans utan varje ostentation ständigt framträdande djupa bildning blev samtalen med honom en njutning och en intellektuell upplevelse. Hos få människor kan man finna en så utan varje möda uppburen förening av det lekfulla, det bittert ironiska, det patetiska och till och med tragiska. Och bakom allt detta skymtade en nobless, ett mod, en godhet som syntes självklara, rikt utvecklade, ur det innersta väsendet framsprungna. Ännu på dödsbädden var hans skämt lika friskt, hans leende lika fint — de som besökte honom måste ha fått ett intryck av storhet.

Därmed är redan sagt — och det är en tröst för hans vänner — att Carl-Henrik var en harmonisk och lycklig människa. På har haft ett så ljust förhållande till sina närmaste.

Carl-Henrik och Malou bildade för vännerna en enhet — ett av de vackraste ting de mött i livet.

Herbert Tingsten

Krönikespel i Borgsjöbygden skildrar Karin Månsdotters väg till kung Erik

Ett krönikespel om soldatdottern Karin Månsdotters väg från Borgsjö i Medelpad till Stockholm och för första gången i Borgsjö. Spelet Vikten, som växt upp i Borgsjö-den är mycket starkt, men man har hittills saknat ett krönikespel, en brist som fyllts i och med söndagens premiär.

En del förskare vill göra gällande att Karin Månsdotter var dotter till en soldat från Borgsjö och följde med sin far till Stockholm, där den romantiske kung Erik träffade henne. Denna berättelse är underlaget för Karl Vikstens krönikespel.

Under en längre tid har man hållit på med repetitionerna, och när nu spelet presenterades inför en tusenhövdad publik kunde man konstatera både spelglädje och scenisk talanger. Den våna Karin gestaltades av telefonisten Margit Bergman och kung Erik av Bengt Vesterg, som knäppte på sin luta riktigt hjärtekrinpande. I spelet vimlade det av målerliska typer. kriigare, eleganta hovmän och bondfolk. Jöran Persson var precis så full av ränkor som han skulle vara, och den lustiga hovnalletens uppvisning i kungens sal var ett glättigt inslag.

De agerande gjorde bra ifrån sig, och trolligen kommer spelet att uppföras flera gånger. Före och efter spelet var det en hel del arrangemang i äkta medelpadsk hembygdsstil. (DN, Sundsvall.)

Saknade bankbudet festade upp 600 kr.

Måndagskarlen Sven Evald Emanuel Elofsson, som på lördagen anmäldes av en restaurang på Norr såsom försvunnen med 7.720 kr, greps vid 8-tiden på söndagsmorgonen på Högbergsgatan på Söder, där han drev omkring halvberusad.

Elofsson hördes under söndagen. Han hade endast ett dunkelt minne av en del av sina förehavanden från lördagseftermiddagen till söndagsmorgonen. Det har emellertid konstaterats att han varit i banken och satt in 6.280 kr. på restaurangens konto. Han hade 118 kr. på sig då han blev gripen och skulle alltså ha gjort av med 672 kr. av restaurangens pengar. För polisen uppgav han att han hade vaknat i en park vid 4-tiden på söndagsmorgonen.

Journavande läkare får åka radiobil i Malmö

Som första stad i Sverige införde Malmö på lördagen radiobiltransport för journavande läkare. Det är brandkårens ambulanstjänst som står för den snabba transporten så fort läkarna kallas ut på besök. Läkaren behöver inte vänta på taxi vid topptrafikbelastning och har dessutom möjlighet att genom radiotelefoni hålla sig underrättad om inkommande rekvisitioner, så att bråskande fall kan ges förtur. Vidare ger radiohelm möjlighet till direkt adressföremedling och gåvorna kortare körsträckor. (DN, Malmö.)

Ojeflygaren fick två månader

Häradsrätten i Malung avkunnade på lördagen slutdomar i målet om flygolyckan vid Ojesjön. Flygföraren Sten Englund dömdes till två månaders fängelse, villkorlig dom, för vållande till annans död genom vinna förbiseenden, vilka dock icke kan betecknas som grov vårdslöshet, och för försseise mot förordningen om luftrafik. Däremot kunde han inte lastas för passageraravgift uppsåtlig. Han förklarades emam skyldig att utge skadestånd. De yrkade skadeersättningarna utdömdes, dock ingås livräntor till de omkomnas änkor. Svarsnämnd Gunnar Westin och Uno Elving dömdes för olaga flygningar till vardera 80 dagsböter, men frikändes för åtalet om oriktiga uppgifter i flygdagboken. Ytterligare en deltagare i flygbolaget anskrs medansvarig för de olagliga flygningarna och dömdes till 40 dagsböter. (DN, Borlänge.)

Sälj: Jag lider av ärmsvett, inte mycket men tillräckligt för att det ofta kan märkas på omgivningen som drar sig från mig. Vad göra?

Svaret Tvättta ärmhålarna morgon och kväll med tvål och ljumvatten och skölj med särskild Solabrin. Prasa också på ett dk och då torka. Är vader ärmarna med utspädd Solabrin — det hjälper. mmeka fort.

Dagens cigarrettsituation: EN KAMP OM BALANSEN

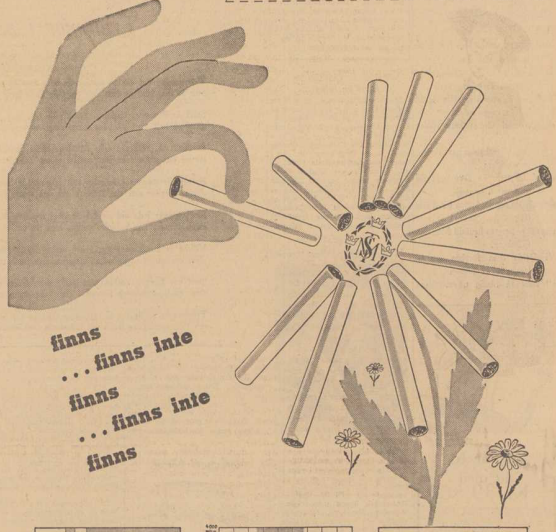

JA det är tyvärr fortfarande så, att cigarrettrökaren ofta ej kan köpa sitt vanliga märke. Orsakerna härtill är de senaste årens kraftiga ökning av cigarrettkonsumtionen i förening med importrestriktionerna samt efterkrigstidens svårigheter då det gällt att snabbt höja den egna cigarrettproduktionen. Härav den bristande balansen mellan tillgång och efterfrågan...

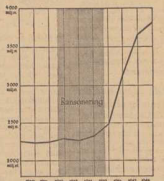

NEJ efterfrågan har ännu inte visat några tendens att minska. Försäljningskurvan här ovan redovisar konsumtionen av cigarretter under de senaste tio åren. Bara sedan 1945 har förbrukningen ökat med mer än femtio procent. Kurvan åskådliggör därmed också, vilka ökade krav som ställts på produktionen...

JA tillgången på svenskttillverkade cigarretter har undan för undan ökat.

I slutet av 1948 började tillverkningen vid vår nya cigarrettfabrik i Nässjö och genom omläggning av driften vid våra övriga cigarrettfabriker har kapaciteten steg för steg kunnat höjas. Beräknad tillverkning under 1949 framgår av bilden... en ökning i förhållande till 1948 med närmare 1 miljard cigarretter. Dollarbristen tvingar oss emellertid att hushålla med våra lager av nordamerikansk råtobak och inskränker därigenom våra möjligheter att i önskvärd utsträckning producera de märken, som allmänheten helst vill ha...

Att helt vinna "kampen om balansen", dvs. att kunna bjuda allmänheten de rökvaror allmänheten vill ha, är Tobaksmonopolets naturliga strävan. Även om situationen nu ter sig ljusare än tidigare, vädjar vi till rökarna att — när det "vanliga" märket ej finns att få — alltjämt acceptera parollen:

"Pröva en av de här till omväxling!"

NEJ någon möjlighet att importera tillräckliga kvantiteter zodiacigarretter föreligger inte heller. Däremot kan vi nu från England, Holland och Norge köpa tillfredsställande partier av de mest gångbara märkena, exempelvis Astorias, Blue Master, Fifth Avenue, Mello, North State och OK. I fråga om orientaliska cigarretter, engelska virginiacigarretter och engelsk röktobak finns nu också bättre urvalsmöjligheter...

JA en liten ljusning på importmarknaden kan just nu noteras. Tobaksmonopolets avdelning för import av färdiga tobaksvaror, Tobaksvaruimporten, har nämligen lyckats få hålds populära *amerikanska cigarrettmärkena Domino och Marvels* i lager.

AB SVENSKA TOBAKSMONOPOLET

Sista paret ut!

Promenadskor m. låg klack i röd och grön mocca ....

Promenadpumps med halvhög klack .....

Alla återstående restpar i olika färger och material.

12:75

Sandaler i vitt, rött o. brunt skinn .....

5:75

Skoman

HAMNGATAN 8

Lika rolig som Det gröna stoet

Marcel Aymé

SYNDA-PENGAR

9:50, inb. 14:—

"Fabulerar lika fretligt kring mänskliga svagheter... en luftig fabel, men dess humor dansar på lina."

D.N.

"Lika kvick, och ibland lika mustig... en spännande roman, skriven med en genomskådande skärpa, och den angår oss alla."

Göteborgs-Posten.

"Syndapengar" hör till de böcker som värvar Frankrike vänner."

G. H. T.

7:e tusendet i press

Wahlström & Widstrand

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.